KUTUBXONALARDA MEDIA VA AXBAROT SAVODXONLIGINI SHAKILLANTRISH

Tojiyeva Moxichehra Islom qizi
Jizzax viloyati Arnasoy tumani
Axbarot-kutubxona markazi mutaxassisi

Annotatsiya *Ushbu maqolada kutubxonalar faoliyatida media va axborot savodxonligini shakllantirishning ahamiyati va zamonaviy yondashuvlari tahlil etiladi. Bugungi kunda axborot oqimining ortib borayotgani, yolg‘on va noto‘g‘ri ma’lumotlar tarqalishining kuchayishi sharoitida, foydalanuvchilarda tanqidiy fikrlash, ishonchli manbalarni farqlay olish va axborotdan to‘g‘ri foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb masalaga aylangan. Maqolada kutubxonachilarning bu jarayondagi roli, axborot madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar, treninglar va tadbirlar misolida amaliy tajribalar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy kutubxonalar tomonidan media savodxonlikni targ‘ib qilish bo‘yicha joriy qilinayotgan loyihalar, AKT vositalari va interaktiv usullarning o‘rni haqida fikr yuritiladi. Tadqiqot yakunida kutubxonalar orqali axborot va media savodxonlikni rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar beriladi.*

Kalit so‘zlar: *Media savodxonlik, axborot savodxonligi, kutubxonachilik, axborot madaniyati, tanqidiy fikrlash, ishonchli manbalar, AKT, foydalanuvchi kompetensiyasi, raqamli kutubxona, o‘quv dasturlari*

KIRISH

Bugungi raqamli asrda axborot oqimi mislsiz darajada kengayib, insoniyat hayotining deyarli barcha sohalarini qamrab olmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi, media vositalarining tezkorlik va ochiqlik darajasining oshishi natijasida turli manbalardan kelayotgan ma’lumotlar soni ortib bormoqda. Shu bilan birga, bu holat axborotning to‘g‘riligi, ishonchliligi va foydaliligini baholash zaruratini tug‘dirmoqda. Ayniqsa, yoshlar va keng jamoatchilik orasida yolg‘on xabarlar, noto‘g‘ri ma’lumotlar va manipulyativ kontentga duch kelish holatlari ko‘paymoqda. Bunday sharoitda media va axborot savodxonligi — har bir shaxsning dolzarb ehtiyojiga aylangan. Media va axborot savodxonligi – bu insonning turli axborot manbalaridan to‘g‘ri va samarali foydalanish, ularni tahlil qilish, tanqidiy yondashish va axborotga asoslangan qarorlar qabul qila olish kompetensiyasidir. Bunday ko‘nikmalarni shakllantirishda ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda kutubxonalar ham muhim o‘rin tutadi. Chunki kutubxonalar axborot resurslarini to‘plash, saqlash va tarqatish markazi sifatida, foydalanuvchilarning media va axborot savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi ochiq maydonga aylanmoqda.

Zamonaviy kutubxonachilik faqatgina kitoblar bilan ishlash bilan cheklanib qolmay, foydalanuvchilarning axborot madaniyatini yuksaltirish, ularni raqamli xavfsizlik, media etikasi, ishonchli manbalarni ajratish kabi zamonaviy ko‘nikmalar bilan ta’minlash vazifasini ham o‘z zimmasiga olmoqda. Bu jarayonda kutubxonalar tomonidan tashkil etilayotgan treninglar, seminarlar, onlayn darslar va ko‘rgazmalar orqali foydalanuvchilarda tanqidiy fikrlash va axborotni ongli qabul qilish madaniyati shakllanmoqda. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonida kutubxonachilik sohasi jadal rivojlanib, yangi bosqichga ko‘tarilmoqda. An’anaviy kutubxona tushunchasi asta-sekin o‘zgarib, endilikda zamonaviy kutubxonachilik – bu faqatgina bosma adabiyotlarni saqlovchi muassasa emas, balki ko‘p funksiyali, ochiq axborot markazi sifatida shakllanmoqda. Raqamli texnologiyalar, interaktiv xizmatlar, elektron resurslar va innovatsion yondashuvlar kutubxonalarning o‘z faoliyatini zamon talablari asosida olib borishiga xizmat qilmoqda. Zamonaviy kutubxonalar foydalanuvchilarga nafaqat kitoblar, balki elektron darsliklar, ma’lumotlar bazalari, internet resurslari, audio-video materiallar va turli xil axborot xizmatlarini taqdim etadi. Bu esa kutubxonalarni ta’lim, fan, madaniyat va jamiyat hayotining ajralmas bo‘lagiga aylantirmoqda. Ayniqsa, masofaviy ta’lim tizimi, media va axborot savodxonligi, raqamli xavfsizlik kabi sohalarda kutubxonalarning roli ortib bormoqda. Zamonaviy kutubxonachining o‘zi ham yangi kompetensiyalar bilan qurollangan bo‘lishi zarur. Endi u nafaqat bibliografik axborot bilan ishlovchi mutaxassis, balki axborot texnologiyalaridan foydalana oladigan, foydalanuvchilarga raqamli xizmat ko‘rsatadigan, tadbirlar tashkil etadigan, innovatsion loyiha va dasturlarni boshqara oladigan zamonaviy mutaxassis bo‘lishi kerak. Bundan tashqari, zamonaviy kutubxonachilikda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish, onlayn axborot tarqatish, foydalanuvchilarning raqamli ehtiyojlarini o‘rganish kabi ko‘nikmalar ham muhim ahamiyatga ega. Kutubxonalar faoliyati bugungi kunda faqatgina devor bilan cheklanmaydi – ular global tarmoq orqali butun dunyo bilan integratsiyalashmoqda.

Shunday qilib, zamonaviy kutubxonachilik – bu o‘zgaruvchan, texnologiyalarga moslashgan, innovatsion g‘oyalarga tayangan va foydalanuvchiga yo‘naltirilgan tizimdir. U nafaqat axborot tarqatuvchi, balki axborotni tahlil qilish, o‘rgatish, tanqidiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiluvchi platforma sifatida jamiyatda muhim o‘rin egallaydi.

XULOSA

Bugungi raqamli jamiyatda kutubxonachilik sohasi tubdan o‘zgarib, zamonaviy texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va foydalanuvchiga yo‘naltirilgan xizmatlar asosida rivojlanmoqda. Axborot-kommunikatsiya

texnologiyalarining keng joriy etilishi kutubxona faoliyatining samaradorligini oshirish, xizmat ko‘rsatish shakllarini diversifikatsiya qilish va foydalanuvchilarning turli axborot ehtiyojlarini tezkor qondirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, kutubxonalar jamiyatda media va axborot savodxonligini shakllantirishda muhim o‘rin egallamoqda. Foydalanuvchilarda tanqidiy fikrlash, ishonchli manbalarni farqlay olish, axborotdan ongli foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali kutubxonalar nafaqat bilim tarqatuvchi, balki axborot madaniyatini yuksaltiruvchi muassasaga aylanyapti. Zamonaviy kutubxonachilik — bu o‘quvchi, tadqiqotchi va keng jamoatchilikka ochiq, raqamli imkoniyatlarga boy, doimiy yangilanishda bo‘lgan tizimdir. Bu sohaning barqaror rivojlanishi uchun kutubxonachilarning malakasini oshirish, texnologiyalarni o‘zlashtirish, axborot xavfsizligi va media savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Jo‘rayev M. Kutubxonachilik va axborot-resurs markazlari faoliyati. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
2. Xudoyberganova D. Axborot texnologiyalari va kutubxonachilik amaliyoti. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
3. Tursunov B. Kutubxona ishi va innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Akademnashr, 2019.
4. Qodirova M. Media va axborot savodxonligi asoslari. – Samarqand: Zarafshon, 2022.
5. Nurmatova S. Kutubxonalarda axborot madaniyatini shakllantirish. – Toshkent: Ilm ziyo, 2023.

ELEKTRON ADABIYOTLAR:

6. www.ziyonet.uz
7. http://www.rntb.uz
8. www.edu.uz
9. www.innovatsiya.uz